

**НОРМАТИВНА УРЕДБА ЗА ДЕЙСТВИЯ ПРИ БЕДСТВИЯ,
ИЗВЪНРЕДНИ СИТУАЦИИ И КРИЗИ НА РЕГИСТРИРАНИ В
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ ЧУЖДЕСТРАННИ ЮРИДИЧЕСКИ ЛИЦА**

Катя Манева
УНИБИТ

**REGULATION FOR ACTIONS IN DISASTERS, EMERGENCIES
AND CRISIS OF FOREIGN LEGAL ENTITIES REGISTERED IN
THE REPUBLIC OF BULGARIA**

Katya Maneva
ULSIT, 9122511-1@unibit.bg

***Анотация:** От изключителна важност е страната ни да има подходящи механизми за контрол и регулиране на дейността на чуждестранните стопански юридически лица, регистрирани според българското законодателство на територията на Република България така, че дейностите им да допринасят за по добро справяне с бедствия, от което и те самите базирани на нашата територия са заинтересовани.*

***Ключови думи:** български и чуждестранни ЮЛСД, ЮЛСД, икономическа стабилност, закон, криза, бедствия.*

***Abstract:** It is of utmost importance that our country has appropriate mechanisms for control and regulation of the activities of foreign business entities registered under Bulgarian legislation on the territory of the Republic of Bulgaria in order to ensure that their activities contribute to a better handling of disasters, from which they themselves based on our territory are interested.*

***Key words:** Bulgarian and foreign LEEA, LEEA, economic, law, crisis, disasters.*

Увод

Сигурността в днешни дни е все по-важна, когато нейното обществено възприемане придобива все по-осезаем вид и се отразява все по-силно върху усещането на гражданите, че възприятието им за комфорт или дискомфорт в обществото става все по-значимо. Това се наблюдава във всички елементи и областите на обществения и личен живот на гражданите на държавата и е комплексно възприемане на вътрешната и външна среда в която те живеят и работят.

В последните две-три десетилетия се забелязва по-широко навлизане на чуждестранни юридически лица със стопанска дейност (ЮЛСД) за работа на територията на Република България, което от една страна страна допринася за икономическия растеж на страната, а от друга страна влияе върху възприемането за сигурност в обществото за техните служители, контрагенти и др., както и за сигурността на бизнеса на организациите.

В тази връзка, чуждестранните юридически лица със стопанска дейност (компани, фирми, организации и др. правни субекти от други държави, опериращи на територията на Република България) би следвало да допринасят и за сигурността на

нашата държава в условия на бедствия, аварии и извънредни ситуации по няколко основни причини, а именно в следните по-важни направления на стопанския живот:

Икономическа стабилност. Присъствието на чуждестранни ЮЛСД следва не само да обогатява икономиката ни, а и да допринася за нейното развитие, което да води до повишаване на устойчивостта на националната икономическа система не само с производствената си дейност, но и чрез осигуряване на повече работни места. Чуждестранните дейности допринасят за икономическа стабилност и инвестициите могат съществено да допринесат за сигурността на страната.

Технологичен напредък. Много популярен и изключително актуален елемент от навлизането на чужди ЮЛСД на нашия пазар е трансфера на иновации. Те често внасят и внедряват нови знания, технологии, и опит, които могат да подобрят сектори на инфраструктура, комуникации, енергетика и др. Това води до повишаване качеството на услугите и до укрепване на устойчивостта, гъвкавостта и иновациите на националната икономика и инфраструктура. От друга страна, сътрудничеството с чуждестранни ЮЛСД води до стимулиране на иновации и развитие в различни области на стопанския и обществен живот. Това може да доведе до създаване на нови решения за справяне с предизвикателствата, свързани със сигурността, и да подобри готовността за справяне със ситуации в условия на бедствия.

Разнообразие на доставките и услугите. Присъствието на чуждестранни ЮЛСД може да допринесе за разнообразието на доставките на стоки и услуги в държавата и региона. Това може да предотврати зависимостта на държавата от единични източници на доставки и услуги и да гарантира, че при кризи или бедствия ще има устойчивост на доставките на жизненоважни ресурси.

Транс гранично сътрудничество. Сътрудничеството с чуждестранни ЮЛСД може да помага за повишаване на способността на Република България да реагира по-бързо и по компетентно при бедствия и извънредни ситуации. Опитът, ресурсите и експертизата, които чуждите ЮЛСД са в състояние да предоставят, могат да допринесат за предотвратяване или намаляване на рисковете и заплахите от потенциални бедствия и аварии.

Обмен на информация. Не на последно място, чуждестранните ЮЛСД могат да предоставят важна информация от опита си в други региони и държави, което може да е от поза на Република България, да се подготви по-добре и по-ефективно за справяне с различни видове бедствия и извънредни ситуации.

Тези са само някои от начините, по които чуждите ЮЛСД могат да допринасят за сигурността на Република България, когато оперират на наша територия. Въпреки това, от изключителна важност е страната ни да има подходящи механизми за регулиране и контрол на дейността на чуждестранните ЮЛСД, регистрирани според българското законодателство и опериращи на територията на Република България. Законодателството следва да гарантира, че дейностите им допринасят за по-добро справяне с бедствия и при извънредни ситуации, от което и те самите, базирани на нашата територия, са заинтересовани. За да бъде ефективен този процес, необходимо е да се анализира сегашното състояние на проблема, да се извърши задълбочен анализ на нормативната уредба на Република България касаеща тези проблеми, от гледна точка на законови правомощия, задължения и отговорности на чуждестранните ЮЛСД при бедствия и извънредни положения, както и да се изработят подходящите механизми за контрол. За целта е извършен преглед и анализ на някои от основните закони, касаещи чуждестранни ЮЛСД в Република България, с акцент на задълженията и отговорностите им при бедствия и извънредни положения.

Закон за защита при бедствия

Както в исторически, така и в съвременен план са налице множество и разнообразни примери за различни кризи и конфликти. Със закона за защита при бедствия се уреждат правомощията, задълженията и отговорностите на ЮЛСД - публични и частни, регистрирани в Република България. Законът не прави експлицитна разлика между български и чуждестранни ЮЛСД. Логично е да се приеме, че чуждестранните юридически лица, регистрирани и опериращи в Република България съгласно законодателството на страната, са под юрисдикцията на този закон.

Дефиниция на понятието бедствие се дава в Чл. 2. (Изм. – ДВ, бр. 80 от 2011 г., в сила от 14.10.2011 г.), който определя, че „Бедствие е значително нарушаване на нормалното функциониране на обществото, предизвикано от природни явления и/или от човешка дейност и водещо до негативни последици за живота или здравето на населението, имуществото, икономиката и за околната среда, предотвратяването, овладяването и преодоляването на което надхвърля капацитета на системата за обслужване на обичайните дейности по защита на обществото.¹ Тази нормативна дефиниция дава възможност за единно разбиране на семантиката на понятието бедствие в системата за държавно и местно управление в Република България, което е абсолютно необходимо за изграждане на същата и за нейното правилно функциониране.

Чл. 48. (1) от Закона за защита при бедствия (Предишен текст на чл. 48 – ДВ, бр. 53 от 2014 г.) постановява, че „Бедствено положение е режим, който се въвежда в зоната на бедствието от определените в закона органи, свързан с прилагането на мерки за определен период от време с цел овладяване на бедствието и провеждане на спасителни и неотложни аварийно-възстановителни работи“.²

Законът за защита при бедствия определя организацията, отговорна за управлението и координацията на дейностите при кризи, бедствия и извънредни ситуации, която по подразбиране следва да се прима, че има същите правомощия и върху чуждестранните ЮЛСД, регистрирани и опериращи в Република България. Това означава, че в него са включени правилата за взаимодействие на чуждестранни ЮЛСД при извънредни ситуации на територията на Република България. Законът, както е споменато по горе, не представя експлицитно дефиниция за чуждестранни ЮЛСД, регистрирани и опериращи на територията на Република България. Той отразява нормативната уредба както на национално така и на европейско ниво, тъй като българското законодателство е синхронизирано с европейското.

Управлението при кризи и конфликти, е също така свързано и с понятието „кризисен мениджмънт“, който може да е успешен когато точно и аргументирано са дефинирани целите, същността, структурата, етапите и фазите на кризите и конфликтите.

Кризата започва с нарушаване на съществуващия баланс на функциониране на системата държава или на част от нея, като в своето зараждане тя най-често може да носи екологичен, пандемичен или друг природен характер. Освен това тя може да бъде политическа, икономическа, военна, етническа, религиозна, или с друг характер.

Важна роля в осмислянето на понятието „криза“ има видния американски политик и учен-нобелист Хенри Кисинджър – дългогодишен съветник по националната сигурност на Президента и Държавен секретар на САЩ. Тези проблеми той анали-

¹ Закон за защита при бедствия, Обн. ДВ. бр.102 от 19 Декември 2006 г., ..., изм. и доп. ДВ. бр.60 от 7 Юли 2020 г.

² Закон за защита при бедствия, Обн. ДВ. бр.102 от 19 Декември 2006 г., ..., изм. и доп. ДВ. бр.60 от 7 Юли 2020 г.

зира в известната си книга „Кризите“. Същата включва редица автентични телефонни записи, свързани с близоизточния конфликт (1973г.) и изтеглянето на САЩ от Индокитай (1975 г.).³

От гледна точка на въздействието си кризата нарушава жизненоважни интереси и условия на живот на личността (индивида, отделния човек) и на обществото. Кризата в повечето случаи е социално явление. Съществуват различни дефиниции за понятието „криза“ в зависимост от гледната точка и сферата ѝ на проявление.⁴ По смисъла на Закона за държавните резерви и военновременните запаси, както е описано в „Допълнителни разпоредби“ точка 9, „кризисна ситуация“ възниква вследствие действието на разрушителни или агресивни сили при бедствия, аварии, катастрофи, епидемии или други събития.⁵

Типичен пример за световна криза, е глобалната финансова такава, която обхваща света през периода 2008-2009 година. Тя от своя страна прерасна в глобална икономическа криза. Кризите могат да бъдат няколко вида в зависимост от времетраенето.

Първите, наричани понякога внезапни, настъпват неочаквано. Кратковременните кризи са с продължителност 1-7 денонощия и се развиват в условия на политически и психологически стрес, характеризират се с ограничено време за вземане на решение и планиране. Към тях се отнасят главно хуманитарните кризи (в резултат на природни бедствия, техногенни аварии и катастрофи), както и кризите на етническа и/или на религиозна основа.

Средновременните кризи са с продължителност 1-30 денонощия. При тях се разполага с повече време за вземане на решение и планиране. Към тях се отнасят главно политическите и социални кризи, свързани с недоволство, протести, стачки и гражданско неподчинение.

Дълговременните кризи са с продължителност над 30 денонощия. Към тях се отнасят редица военно политически кризи (ВПК), финансови и икономически кризи.⁶

Закон за извънредното положение

Един от основните правни актове, регулиращ извънредните ситуации в Република България, е Закона за извънредно положение. Той урежда процедурите и правилата при обявяване на извънредно положение както и мерките, които следва да се приложат. Този закон засяга както физическите така и ЮЛСД, като се прави разлика от формата на собственост – публична, частна, публично-частна или чуждестранна.

Освен – Закон за извънредното положение“, съществуват и други закони и наредби, които уреждат специфични аспекти на действията по време на бедствия, извънредни ситуации и кризи. По-важните от тях са изложени в резюме по-долу.

Компаниите или ЮЛСД, имат важна роля при бедствия и извънредни ситуации, тъй като те трябва да вземат и да изпълняват мерки за сигурност и управление при кризисни ситуации, които могат да засегнат техните служители, имущество, контрагенти, комуникации, операции и бизнеса им като цяло. Някои основни, нормативно уредените изисквания, които ЮЛСД, следва да изпълняват във връзка с подготовка и действия при бедствия и извънредни ситуации са:

³ Певев П., Основи на теорията на кризите и конфликтите, София, 2009, 43-44

⁴ Певев П., Основи на теорията на кризите и конфликтите, София, 2009, 44

⁵ Закон за държавните резерви и военновременните запаси, Обн. ДВ. бр.9 от 31 Януари 2003 г., ..., изм. и доп. ДВ. бр.54 от 23 Юни 2023 г.

⁶ Певев П., Основи на теорията на кризите и конфликтите, София, 2009, 91-92.

(1) Изготвяне на планове за бедствия и кризисно управление, които да предвиждат възможните рискове и мерки за реагиране. Тези планове често включват протоколи за евакуация, комуникация със служителите, външни организации и клиенти, както и специфични действия за различни видове бедствия.

(2) Създаване и сформирание на кризисни екипи, които са отговорни за управлението на извънредни ситуации. Тези екипи включват представители от различни отделения и сектори на ЮЛСД и трябва да са подготвени и оборудвани за действия при кризисни ситуации.

(3) От изключителна важност е и евакуацията и безопасността на служителите на юридическото лице. При бедствия като пожари, земетресения, наводнения, и др., ЮЛСД трябва да осигурят безопасна евакуация на служителите от засегнатите обекти. Това разбира се включва тренировки и занятия за евакуация, ясни указания за поведение при извънредни ситуации и поддържане на специфични зони за събиране и сигурност.

(4) За да бъдат осъществени ефективно изброените по-горе мероприятия, следва да е налична и комуникация и информация, осигурена от самите ЮЛСД. Изградената система за комуникация при бедствия трябва да осигурява твърдо, ясно и своевременно управление на служителите, клиентите, доставчиците и др. за различни ситуации при бедствия. Това може да включва изпращане на известия, уведомяване, актуализации за текущото състояние и указания за действия които да се предприемат.

(5) ЮЛСД трябва да предприемат мерки за защита на своето имущество и активи по време на бедствия, като например използване на специални системи за превенция и предотвратяване на пожари, защита на компютърни данни и мрежи, както и резервни копия на важна информация, направени на хартиен носител или на друг цифров носител.

(6) Не на последно място, ЮЛСД трябва да имат предварително изготвен, съгласуван, утвърден от съответните органи, и усвоен план за превенция, за действия при бедствие, и за възстановяване след кризисна ситуация. Това включва много дейности, по-важни от които са оценка на обстановката, на щетите, установяване на приоритети за възстановителните дейности и действия за възстановяване на нормалното функциониране на засегнатите от кризите ЮЛСД.

Тези основни изисквания, по които следва ЮЛСД, да се готвят, ръководят и да действат при бедствия и извънредни ситуации са валидни както за българските така и за чуждестранните ЮЛСД, опериращи на територията на Република България.

Основна нормативна база в Република България

Разграничаването между чуждестранни и български ЮЛСД в нашите закони е важно, за да се осигури законността и справедливостта в икономическата и социалната сфера и да се осъществява контрола и управлението на различните видове юридически субекти в страната. Всяка държава определя механизмите за реакция и регулиране в съответствие със своята национална законодателна рамка и суверенитет. Важни нормативни уредби в Република България, които регулират действията на чуждестранни ЮЛСД при бедствия и аварии, са:

Една основополагаща нормативна рамка дава Закона за защита на населението при опасни инциденти с опасни вещества (ЗЗНОИОВ). Този закон съдържа разпоредби относно предприемането на мерки за предотвратяване на инциденти с опасни

вещества, както и за реакцията при такива инциденти, включително в случаи с участие на чуждестранни ЮЛСД.

Също така, Република България е член на различни международни организации и споразумения, които имат важна роля и могат да оказват влияние и помощ в случай на бедствия и аварии. Тези организации включват Европейският съюз, Европейската агенция по гражданска защита, НАТО, Организацията на обединените нации (ООН), Световната здравна организация (СЗО), и други. Тези организации могат да играят важна роля при събиране на информация, координация на реакцията, както и предоставянето на помощ при бедствия и аварии, независимо дали става дума за здравни, природни или други видове кризи.

Европейският съюз (ЕС). Като член на ЕС, Република България се включва в общата система за гражданска защита на ЕС. Тази система предоставя координация и подкрепа в случай на бедствия и аварии в рамките на Европейския съюз. ЕС разполага с обширни механизми и инструменти за реагиране при бедствия и аварии в рамките на своята територия и извън нея. Тези механизми се основават на сътрудничество между държавите-членки на ЕС и включват координация на ресурси, подпомагане при извънредни ситуации и предоставяне на помощ на засегнатите области.

Ключов аспект на ЕС е изискването за прилагане на общи стандарти и норми за подготовка, реагиране и възстановяване, които помагат на държавите-членки да работят по-ефективно. Тези мерки и механизми показват ангажимента на Европейския съюз в подпомагане на държавите-членки и координиране на усилията им при бедствия и аварии, за да се гарантира по-ефективен и съгласуван отговор на кризите.

Организация на Северноатлантическия договор (НАТО). Република България като част от НАТО, има възможност да оказва и да получава помощ и подкрепа в случаи на бедствия и кризи. Например, НАТО разполага със специализирани механизми и структури за координация на реакцията при бедствия и кризи. Тези структури могат да бъдат активирани, за да се осигури бърза и съгласувана помощ в случаи на природни бедствия, като земетресения, наводнения, пожари и др. Също така, НАТО може да предоставя информация и анализи за състоянието на регионите на бедствия и кризи. Това включва предоставяне на данни за неблагоприятни събития и тяхното въздействие, което помага на Република България да вземе информирано и своевременно решение за реагиране.

Същевременно, организацията може да осигури платформа за консултации и сътрудничество между българските органи и партньорите от други членки на алианса. Това позволява обмен на опит и добри практики в областта на реакцията при бедствия. Тук е важно да се отбележи, че всяка реакция както и подкрепа от страна на НАТО се извършва в тясно сътрудничество с компетентните органи на Република България, спазвайки националната нормативна уредба, процедури и закони.

Организация на обединените нации (ООН). Организацията има възможност да оказват влияние на Република България в случаи на бедствия и аварии чрез различни механизми и агенции. ООН може да допринесе за планиране и изпълнение на проекти за възстановяване и устойчиво развитие след бедствията, които да помогнат за възстановяване на инфраструктурата и общностите по-бързо.

Световната здравна организация (СЗО). От своя страна, СЗО оказва помощ при здравни кризи и бедствията, каквато беше ситуацията със скорошната епидемична обстановка с COVID-19, както и насоки за страните-членки, включително и за Република България. В частност, СЗО има за основна роля да осъществява помощ при управлението на епидемични ситуации, като предоставя съвети, ръководства и

анализи в сферата на различни здравни аспекти за контрол на инфекциозни заболявания и превенция на разпространението им.

Международната федерация на Червения кръст и Червения полумесец (International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies – IFRC). Хуманитарната организация работи в областта на оказване на помощ при бедствия, и има структури и механизми за реакция и подкрепа. Тя се състои от национални общества на Червения кръст и Червения полумесец от различни държави. Организацията има за цел да помага граждани, които са засегнати от бедствия и кризи. Тя работи за предотвратяване на хуманитарни кризи, подпомагане на общностите да се възстановят след бедствия и осигуряване на хуманитарна помощ и защита на ранени и уязвими граждани и общности.

Европейска агенция по гражданска защита (European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations - ECHO). Това е агенция на ЕС, която има за цел да координира и предоставя помощ при бедствия и хуманитарни кризи, както в рамките на ЕС, така и извън него. Агенцията работи в сътрудничество с различни организации и държави-членки на ЕС, за да подпомага реакцията при кризи и бедствия. ЕСНО играе важна роля чрез партньорство с други международни организации и агенции, като Световната здравна организация (СЗО) и Организацията на обединените нации (ООН), за да осигури обширна и координирана хуманитарна помощ.

В рамките на изпълнението на посочените закони в Република България, могат да бъдат издадени допълнителни нормативни актове, като правилници, наръчници, указания и др., които конкретизират как да се прилагат различни мерки при бедствия и аварии. На базата на нормативната правна уредба в Република България, различните области и общини в страната имат свои организационни структури за управление на силите и средствата при бедствия и извънредни ситуации, които също имат важна роля в координирането на действията, включително и на чуждите ЮЛСД, регистрирани на територията на Република България.

Нормативната регулация за функциониране на ЮЛСД, регистрирани в Република България, прави разграничения между чуждестранни и български ЮЛСД, в някои специфични случаи. Това има за цел да се регулират правата и задълженията на различните видове стопански и не стопански юридически субекти, които участват в икономическия и обществения живот на страната ни. Нормативните регулации могат да определят правата на чуждестранните инвеститори например, както и защита на техните интереси, задълженията и възможностите им за съдействие по време на извънредни ситуации или бедствия. Българските ЮЛСД, от своя страна, също са обект на специфични нормативни регулации, които се отнасят до тяхната дейност, данъчно облагане, правата на работниците, защитата на потребителите и други аспекти на функционирането им.

Като правило, чуждестранните ЮЛСД, подлежат на определени правила и ограничения, свързани с тяхната дейност на територията на Република България. Това може да включва регистрационни изисквания, допълнителни разрешителни процедури, данъчни и регулаторни задължения, както и специфични ограничения за определени сектори от икономиката и сектора за национална сигурност. Например, Закона за юридически лица с нестопанска цел (ЮЛНЦ), където „Глава I, чл. Чл. 18. гласи (1) На вписване в регистъра за юридическите лица с нестопанска цел подлежат следните обстоятелства:

(3) Относно клоновете на чуждестранни юридически лица с нестопанска цел се вписват и: 1. целите на чуждестранното юридическо лице с нестопанска цел; 2. тези

от целите по т. 1, които ще се осъществяват чрез клона; 3. определянето на клона за извършване на общественополезна дейност.⁷

Също така, съществуват различни правила за чуждестранните инвеститори, които искат да влягат капитал или да осъществяват икономическа дейност в Република България. Такъв например е Закона за насърчаване на инвестициите. Този закон определя както правилата и условията за чуждестранните инвеститори в Република България, както и начините за регистрация, правата и задълженията на инвеститорите и процедурите за разрешаване на спорове. Правилата описани в този закон може да се различават в зависимост от размера и характера на инвестицията, сектора на икономиката в който ще бъде направена инвестицията както и други фактори.

Нормативните регулации определят специфични правила и изисквания, които чуждестранните фирми трябва да спазват, за да бъдат допуснати на българския пазар или да осъществяват бизнес дейност в страната. Такива правила могат да се отнасят до регистрацията на чуждестранните ЮЛСД, лицензионни или уведомителни режими на определени дейности, спазване на стандарти и регулации за съответната индустрия, деклариране и плащане на данъци, спазване на трудовото законодателство и други.

Разграничаването между чуждестранни и национални ЮЛСД от съответната държава е обичайна практика в много държави. Този подход позволява регулиране съответствието на бизнеса със законите на страната, както и гарантиране на равнопоставеност на ЮЛСД в бизнес средата.

Що се отнася, обаче до нормативните регулации за функциониране на ЮЛСД при бедствия и аварии в Република България не се прави разграничаване между чуждестранни и български ЮЛСД, регистрирани и опериращи в страната. Това се отнася както до бизнеса като цяло, така и до различни специфични области като правото на труда, данъчното облагане, регулациите за внос и износ на стоки, правилата за чуждестранни инвестиции и др.

От гледна точка на национална сигурност, чуждестранните ЮЛСД, които желаят да осъществяват законна дейност на територията на Република България, са задължени да спазват определени специфични правила, норми и процедури, които имат за цел да защитят интересите и сигурността на държавата. Някои по-важни правила и процедури включват:

1. *Разрешителен и лицензионен режим.* За определени видове дейности, които могат да се отнасят до националната сигурност, за чуждестранните ЮЛСД може да се изисква да получат разрешения и лицензи от правителствени органи или специализирани агенции. Това може да включва дейности в области като енергетика, телекомуникации, инфраструктура, отбрана, критични технологии и други.

2. *Контрол върху преките чуждестранни инвестиции.* За определени инвестиции, които се считат за стратегически и свързани с националната сигурност, правителството на Република България може да упражни контрол и да дава одобрение за извършване на преки чуждестранни инвестиции. Това се регулира от специален „Закон за насърчаване на инвестициите“⁸ във важни за сигурността сфери на икономиката, обекти и инфраструктури.

⁷ Закон за юридически лица с нестопанска цел, Обн., ДВ, бр. 81 от 6.10.2000 г., в сила от 1.01.2001 г т. 12, р. 1, № 5.

⁸ Закон за насърчаване на инвестициите (загл. изм. – ДВ. бр.37 от 2004 Г., в сила от 06.08.2004 Г.), Обн. ДВ. бр.97 от 24 Октомври 1997г., ... изм. и доп. ДВ. бр.22 от 18 Март 2022 г.

3. *Защита на класифицираната информация.* Ако чуждестранното ЮЛСД работи с класифицирана информация или участва в проекти с национална сигурност, то трябва да спазва строги правила за защита на информацията и да се ръководи от правилата на „Закон за защита на класифицираната информация“⁹.

4. *Сътрудничество с правителствени органи.* Чуждестранните ЮЛСД трябва да сътрудничат с правителствени органи и специализирани служби по въпроси, свързани с националната сигурност, и да предоставят информация и сътрудничество, когато се налага. В частност, законът който се отнася до стоки с възможна двойна употреба в Република България, е „Закон за експортния контрол на продукти, свързани с отбраната, и на изделия и технологии с двойна употреба“¹⁰. Този закон има следните основни функции и цели:

Контрол на износа. Законът установява правила и процедури за износа на продукти, свързани с отбраната, и на изделия и технологии с двойна употреба. Този контрол има за цел да предотврати неразрешения износ на чувствителни стоки и технологии, които могат да бъдат използвани за военни или други нежелани цели.

Защита на националната сигурност. Спомага за защитата на националната сигурност, като предотвратява неразрешения износ на продукти и технологии, които биха могли да бъдат използвани за враждебни действия или за нарушаване на международни санкции.

Съответствие с международни ангажименти. В съответствие с международни споразумения и контролни списъци, които регулират износа на военни и двойно-употребявани продукти и технологии. Това включва съответствие с решения и списъци на Организацията на обединените нации и други регулиращи организации.

Лицензиране и контрол. Предоставят се права на държавни органи да издават лицензи и разрешения за износ на определени продукти и технологии, които се считат за чувствителни.

Това са част от основните правила и процедури, свързани с националната сигурност, които трябва да бъдат спазвани от чуждестранните ЮЛСД, регистрирани и осъществяващи дейност в Република България.

Заключение

Оценката на риска при бедствия и аварии е процес на идентификация, анализ и оценка на потенциалните рискове и опасности, които може да засегнат хората, имуществото и околната среда по време на кризисни ситуации. Това е ключова стъпка за разработването на ефективни мерки за предотвратяване и намаляване на възможните щети. Оценката на риска обикновено се изразява в етапи като идентификация на рисковете, анализ на рисковете, оценка на уязвимостта, оценка на последиците, разработване на мерки за намаляване на риска както и мониторинг и актуализация.

Нормативната уредба в тази област обхващат мерки и стандарти, които трябва да се спазват от граждани, организации и юридически лица, за да се гарантира опазването на живота, здравето и имуществото по време на бедствия. Обикновено се предвиждат задължения за изготвяне на планове за действие при извънредни си-

⁹ Закон за защита на класифицирана информация, Обн. ДВ. бр.45 от 30 Април 2002 г., ..., доп. ДВ. бр.62 от 5 Август 2022г.

¹⁰ Закон за експортния контрол на продукти, свързани с отбраната, и на изделия и технологии с двойна употреба, Обн. - ДВ, бр. 26 от 29.03.2011 г.,..., изм. и доп., бр. 63 от 09.08.2019 г.

туации, сътрудничество с компетентните държавни и местни органи, информиране на обществото и други.

Както е видно, юридическите субекти също са обект на нормативната уредба, особено ако техните дейности или операции могат да имат влияние върху обществената безопасност и способността на държавата да реагира на бедствия и аварии. Това може да включва ЮЛСД и организации, които предоставят жизненоважни услуги като енергоснабдяване, транспорт, водоснабдяване, телекомуникации и други.

Правната нормативна уредба може да изисква от ЮЛСД да изготвят и поддържат планове за действие при извънредни ситуации, да съдействат на компетентните органи по време на бедствия и да спазват определени стандарти и регулации, за да гарантират сигурността на обществото в случай на извънредни ситуации. Това обаче, не е строго дефинирано специално и отделно за чуждестранни ЮЛСД, опериращи на територията на Република България, а се заимства от дефиницията, изискванията и задълженията на дефинираните ЮЛСД, като не се прави изрична разлика между българските и чуждестранните ЮЛСД.

Литература:

1. Пенев П., Основи на теорията на кризите и конфликтите, София, 2009.
2. Закон за защита при бедствия, Обн. ДВ. бр.102 от 19 Декември 2006 г., , изм. и доп. ДВ. бр.60 от 7 Юли 2020 г.
3. Закон за насърчаване на инвестициите (загл. изм. – ДВ. бр.37 от 2004 г., в сила от 06.08.2004 г.), Обн. ДВ. бр.97 от 24 Октомври 1997г., ... изм. и доп. ДВ. бр.22 от 18 Март 2022г.
4. Закон за държавните резерви и военновременните запаси, Обн. ДВ. бр.9 от 31 Януари 2003 г.,..., изм. и доп. ДВ. бр.54 от 23 Юни 2023 г.
5. Закон за защита на класифицирана информация, Обн. ДВ. бр.45 от 30 Април 2002г., ..., доп. ДВ. бр.62 от 5 Август 2022 г.
6. Закон за експортния контрол на продукти, свързани с отбраната, и на изделия и технологии с двойна употреба, Обн. - ДВ, бр. 26 от 29.03.2011 г.,..., изм. и доп., бр. 63 от 09.08.2019 г.
7. https://www.mvr.bg/docs/default-source/strategicheskiodokumenti/e22196f6-09_plan_bedstava-pdf.pdf?sfvrsn=9f5fdf9a_0, видим към 30.09.2023 г.
8. Закон за юридически лица с нестопанска цел, Обн., ДВ, бр. 81 от 6.10.2000 г., в сила от 1.01.2001 г т. 12, р. 1, № 5

Благодарности и финансиране

Тази публикация е финансирана от Министерство на образованието и науката в изпълнение на Национална научна програма „Сигурност и отбрана“, приета с РМС № 731 от 21.10.2021 г. и съгласно Споразумение № Д01-74/19.05.2022 г.

Acknowledgement and financing

This work was supported by the NSP SD program, which has received funding from the Ministry of Education and Science of the Republic of Bulgaria under the grant agreement no. Д01-74/19.05.2022.